

METODICKÁ PŘÍRUČKA

DiPo[®] – vyjmenovaná slova

*olomoucké
didaktické
pomůcky*

OLDiPo[®], spol. s r.o.
tř. Svobody 20
779 00 Olomouc
telefon: 585 204 055
mobil: 777 213 535
e-mail: oldipo@oldipo.cz
web: www.oldipo.cz

Mgr. Jiří Zibura – autor
Mgr. Lada Ziburová – recenzent

VÝHODY POMŮCKY

- ✓ **Škola hrou při vyučování** – dítě vnímá učení jako hru, alternativní způsob výuky.
- ✓ **Efektivní výuka pro všechny** – pomůcka je vhodná i pro žáky se specifickými poruchami učení.
- ✓ **Nenásilná forma výuky** – pomůcka upoutá pozornost dítěte, upevňuje a opakuje jeho vědomosti netradičním způsobem.
- ✓ **Volba rychlosti práce** – každé dítě může pracovat vlastním tempem, aniž by brzdilo ostatní.
- ✓ **Spolupráce žáků** – žáci mohou pracovat ve skupině, učí se komunikovat mezi sebou, učí se vzájemně si pomáhat.
- ✓ **Rychlé opakování** – žáci si během krátké doby procvičí velké množství učiva, manipulace s pomůckou je snadná a rychlá.
- ✓ **Práce s chybou** – dítě se učí pracovat s chybou, hned ji opravit a ponaučit se z ní. Přestává se chyby bát, nedochází k fixaci chyb.
- ✓ **Rychlá kontrola pomocí identifikačních znaků** – pomůcka rozvíjí zodpovědnost a samostatnost žáků, kteří si sami opravují chyby a k práci s pomůckou nepotřebují asistenci učitele.
- ✓ **Provedení pomůcky** – příjemné grafické zpracování a barevnost pomůcky zvyšují zájem dětí a upoutají jejich pozornost k učivu.
- ✓ **Usnadnění přípravy na hodinu učitelům** – učitel dostává k dispozici zpracovanou a efektivní pomůcku, která mu usnadňuje přípravu na hodinu a zároveň šetří čas strávený opravováním gramatických cvičení.
- ✓ **Rozvoj základních dovedností** – pomůcky řady DiPo® pomáhají rozvíjet percepční schopnosti, jemnou motoriku, prostorovou orientaci, mezismyslové vnímání, zrakové rozlišování, čtenářské dovednosti, jazykový cit a slovní zásobu, samostatnost a sebehodnocení.

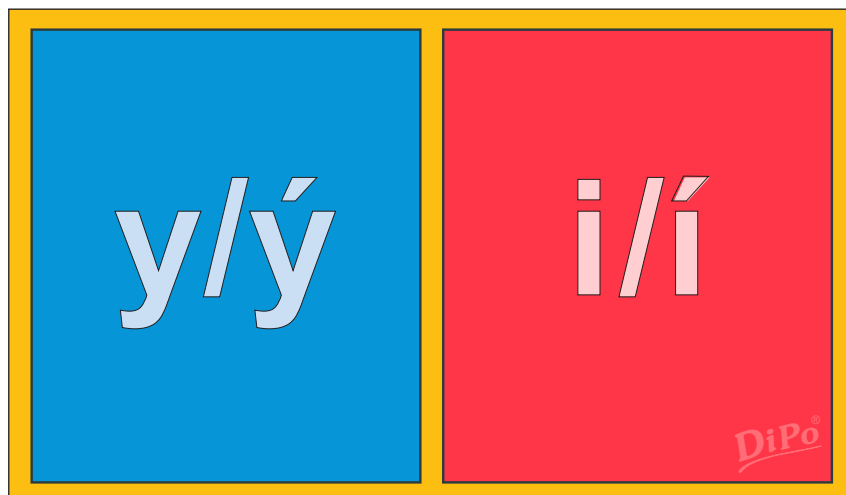
POPIS POMŮCKY

Pomůcka **DiPo®** – **vyjmenovaná slova** se skládá z pracovních desek a souboru karet s identifikačními znaky pro kontrolu správnosti řešení úkolu. S jednou pomůckou **DiPo®** může zároveň pracovat šest žáků nebo šest skupin žáků.

PRACOVNÍ DESKY

DiPo® – **vyjmenovaná slova** obsahuje šest stejných pracovních desek. Ve středu desky jsou dvě barevná pole (modré a červené) s vepsanými písmeny **y/ý** a **i/í**, která slouží jako cílová oblast třídění souboru karet. K desce žák může přiložit samostatnou lištu s výběrem nejčastěji používaných vyjmenovaných slov. Pracovní deska je vyrobena z kartonu a je oboustranně laminována. Rozměr pracovní desky včetně lišty je 370 × 280 mm.

VYJMENOVANÁ SLOVA															
B	byt	bydlit	obyvatel	byl	příbytek	nábytek	dobytek	obýdej	bystří	bylina	kobyta	byk	Bydžov	Příbrav	
L	slýšet	mýn	blyskat se	polykat	plynout	přývat	vzlykat	lysy	lytko	lyko	lyže	peřýněk	plyš		
M	mý	mýt	mýlit	mýlit se	hmýz	mýš	hlemýžď	mýst	mýto	zamýkat	amýkat	dmýchat	chmýřt	nachomýřout se	Litomyšl
P	pýcha	pyšel	pysek	metopýr	slapýš	žal	kozýro	slapýšal	žlyřt se	žvýřovat	pykat	pyř	pyřit se	depýt se	
S	šm	špý	špř	špyrov	špyřavý	Lužychat	šykora	šyřel	šyček	šyřet	šypat				
V	vy	vykat	vysoký	výt	výskat	výkat	výkat	vydra	vyr	výže	povyk	výheň	plešona vy...vy		
Z	brzy	žazyk	nazyvat	Ruzyň											

KARTY A ZPĚTNÁ VAZBA (IDENTIFIKAČNÍ ZNAKY)

K šesti pracovním deskám patří soubor 611 karet s textem. Každá karta je potištěna z obou stran (lícová a rubová strana) a má své číslo. Jedna karta má rozměr 85×30 mm.

Lícová strana

Na líci karty je uprostřed vytištěna slovní vazba s vynechaným **i/í**, **y/ý** po obojetné souhlásce uvnitř zkoumaného slova.

Rubová strana

Na rubu karty je uprostřed vytištěna stejná slovní vazba jako na líci karty, ovšem se správným řešením a nápovědou. Okno řešení je pro rychlejší kontrolu barevně lemováno. Červená barva je určena pro **i/í**, modrá barva pro **y/ý**.

Aby se jednotlivé soubory nemohly pomíchat, jsou karty číslovány. V rohu karty je uvedeno písmeno, které označuje příslušnou **skupinu** vyjmenovaných slov.

Každé písmeno má své číslování. Počet karet u každého písmene je uveden v tabulce:

Písmeno	B	L	M	P	S	V	Z
Počet karet	101	110	102	87	85	96	30

Pro zjednodušení a urychlení kontroly nápověda pracuje s jednoduchými symboly ☺ ☹ ☹ ☹, které nahrazují pojmy *vyjmenované slovo*, *příbuzné slovo*, *není vyjmenované slovo*, *není příbuzné slovo*.

Učitelé samozřejmě mohou symbolům přiřadit jiný význam v závislosti na vlastní terminologii, například *patří/nepatří do skupiny slov* atd.

U vyjmenovaných slov a příbuzných slov je modře vyznačen **kořen slova**. U slov s předponou **-vy**, **-vý** je předpona vytištěna tučným písmem. V ostatních případech je **i/í** vyznačeno červenou barvou. U příbuzných slov je uvedeno, od kterého vyjmenovaného slova jsou odvozena.

Je-li to u dané fráze důležité, nápověda žákovi vysvětlí význam slova v použité vazbě a varuje ho před možnou záměnou s podobně znějícími slovy, která se ovšem liší pravopisem (např. *dobít/dobýt*). Nápověda tak zdůrazňuje závislost pravopisu na významu slova.

Každé dítě pracuje s nápovědou na rubové straně karty individuálně, podle svých znalostí a potřeb.

Lícová strana

přib_ť do počtu

pob_l mnoho komárů

hořký jako pel_něk

ml_ť obilí

přijel můj s_novec

čeština je náš rodný jaz_k

V_děl číslo pěti!

nedělní v_let

Rubová strana

B být

přibýt do počtu

příbuzné k **být** – *přibýt (přibude)*,
pozor na záměnu s *přibít (přibije) prkénko*

13

B

pobil mnoho komárů

není vyjmenované ani příbuzné – *pobil (pobije)*,
pozor na záměnu s *pobyl (pobude) u moře*

75

L pelyněk

hořký jako **pelyněk**

vyjmenované slovo

56

L

mlít obilí

není vyjmenované ani příbuzné,
pozor na záměnu s podstatným jménem *mlýn*

60

S syn

přijel můj **synovec**

příbuzné k **syn**

2

Z jazyk

čeština je náš rodný **jazyk**

vyjmenované slovo

2

V předpona vy-

Vyděl číslo pěti!

předpona vy- a kořen -děl,
pozor na záměnu s *viděl ostře (kořen vid-)*

47

V předpona vý-

nedělní **výlet**

předpona vý-

50

► Návod pro práci

VYJMENOVANÁ SLOVA															
B	bit	bydli	obyvatel	buř	příbytek	nábytek	dobytka	obytel	bystry	bylina	kobylna	byk	Bydžov	Příbyslav	
L	lšílet	mín	blýskat se	blýskat	zpínout	přínovat	vzýkat	yný	lysko	lyka	lyče	patylně	pýš		
M	my	myt	myalit	mylit se	hmyz	myš	hlamýžd	mytit	myto	zamykat	smýkat	dmýchat	chmytit	nachomýňout se	Litomyšl
P	pycha	pytel	pysek	netopyr	slapýš	pyl	kopyto	klopýtat	lřpytit se	zpytovat	pykat	pyr	pyřit se	čepýřit se	
S	sym	syť	syř	syrový	syrovavý	usychat	sykora	syseř	syček	syčet	sypat				
V	vy	vykat	vysoký	vřt	vřkat	zvykat	žvykat	vydra	vřt	vyžle	povyt	vyneřt	pledona vy-, vř-		
Z	brzy	jazyk	nazyvat	Ruzyň											

přib_ť do počtu

y/ý

čeština je náš rodný jaz_k

pob_l mnoho komárů

i/í

ml_ť obilí

DiPo®

Práce s DiPo® je pro žáky i učitele jednoduchá, rychle se naučí s pomůckou pracovat a brzy se stane jejich oblíbeným pomocníkem při osvojování tohoto poměrně náročného učiva.

Učitel nejprve žákům přidělí pracovní desky. Podle úvahy dovolí použití lišty s výběrem vyjmenovaných slov. Dále vybere soubor karet, nachystá všechny karty nebarevnou (lícovou stranou) navrch a rozdává je mezi žáky. Žák následně karty přiřazuje do správných polí podle toho, jaké **y/ý**, **i/í** se podle něj v daných frázích píše. Karty je lepší pokládat **nebarevnou stranou nahoru**. Poté, co žák zařadí všechny karty, zahájí kontrolu. Dále viz *Kontrola správnosti*.

Přesný způsob, jakým budou žáci pracovat, záleží jen na učiteli. S jednou pracovní deskou může pracovat žák sám nebo se sousedem v lavici, případně ve skupině. Dále může jeden žák zkusit druhého žáka a jeho odpovědi kontrolovat sledováním rubové strany karty. Potom se oba žáci vymění. Způsob práce je mnoho.

Ke každému souboru je dodáno přiměřené množství prázdných karet, do kterých si každý učitel může doplnit vlastní oblíbené vazby a věty, případně nahradit ztracené karty. Povrchová úprava umožňuje doplnění libovolných nápovědných znaků a odkazů na karty i pracovní desky fixem. Učitel tak může pomůcku přizpůsobit vlastním výukovým metodám. To je další z vlastností, díky kterým jsou pomůcky **DiPo®** velmi kladně hodnoceny kreativními učiteli. Pomůcka není primárně určena pro zkoušení, je vhodnější pro intenzivní procvičování a rychlejší pochopení této rozsáhlé a obtížné látky.

► **Kontrola správnosti**

Kontrola správnosti **určení pravopisu** je okamžitá a velmi jednoduchá. Barva karty musí odpovídat barvě pole na pracovní desce, do kterého byla umístěna.

Rozhrnutím karet v dlani žák ověří správnost zařazení všech karet bez ohledu na jejich množství. Jediným pohledem rozpozná karty, které nebyly zařazeny správně. **Jednodušeji to už nejde.**

U chybně zařazených karet si může dítě přečíst nápovědu a zdůvodnění pravopisu. Se skupinou chybně zařazených karet pak může dále pracovat podle pokynů učitele.

Koncepce pomůcky umožňuje žákovi okamžitě a samostatně kontrolovat správnost své práce. Provádí-li kontrolu bezprostředně, **nedochází k fixaci chyb.**

► **Další možnosti využití**

Uvedený návod je pouze orientační. Zkušenosti z práce s celou řadou **DiPo®** prokázaly vysokou tvořivost českých učitelů i dětí. Velké množství karet přímo vybízí k dalšímu didaktickému využití. Soubor lze využít například:

- ✓ k procvičování větné stavby,
- ✓ k procvičování slovních druhů,
- ✓ jako zásobník vět pro diktáty,
- ✓ k nácviku čtení už od 1. třídy, zejména při výuce genetickou metodou čtení,
- ✓ k nejrůznějším didaktickým i zábavným hrám.

Soubor karet lze využít také jako kartotéku vhodných vět pro diktáty, doplňovací cvičení a podobně. Žáci mohou opisovat věty do sešitu, svoji práci sami opravit (porovnat s větou na rubové straně karty) a označit si případné chyby. Tak je možné získat písemný výstup práce žáka. **Pokusy o podvádění jsou při správném přístupu učitele ojedinelé.**

DODATEK

Ještě před závěrem k vám, vážené kolegyně a vážení kolegové, mám prosbu. Odpověď na otázku příbuznosti některých slov často není jednoznačná. Může se proto stát, že se někde budeme lišit v názoru na odůvodnění pravopisu, výběr a pořadí vyjmenovaných slov, určení kořene či příbuznosti k vyjmenovaným slovům. Je to nevyhnutelný důsledek komplikovanosti našeho českého pravopisu a často nejasného původu slova. Mějme na paměti, že pomůcka je určena pro žáky I. stupně, kde je cílem rychlé osvojení pravopisu a pochopení podstaty jevu. Proto, prosím, přistupujte k pomůcce jako k prostředku, který má problém zvládnutí pravopisu dětem ulehčit, a ne jej komplikovat nepodstatnými podrobnostmi.

ZÁVĚR

Didaktické pomůcky **DiPo**[®] pro výuku českého jazyka vznikly v každodenní praxi – na I. stupni základní školy. Protože odráží potřeby dětí i učitelů, našly své místo nikoliv v regálech kabinetů, ale ve třídách a na lavicích žáků. Při vývoji každého z pokračování pomůcek **DiPo**[®] jsme konzultovali každý krok s dalšími zkušenými učiteli, pracovníky pedagogicko-psychologických poraden a dětmi.

Didaktické pomůcky **DiPo**[®] pro výuku českého jazyka získaly ocenění *ZLATÁ SCHOLA NOVA* na XI. ročníku mezinárodního veletrhu učebních pomůcek Schola Nova 2004.

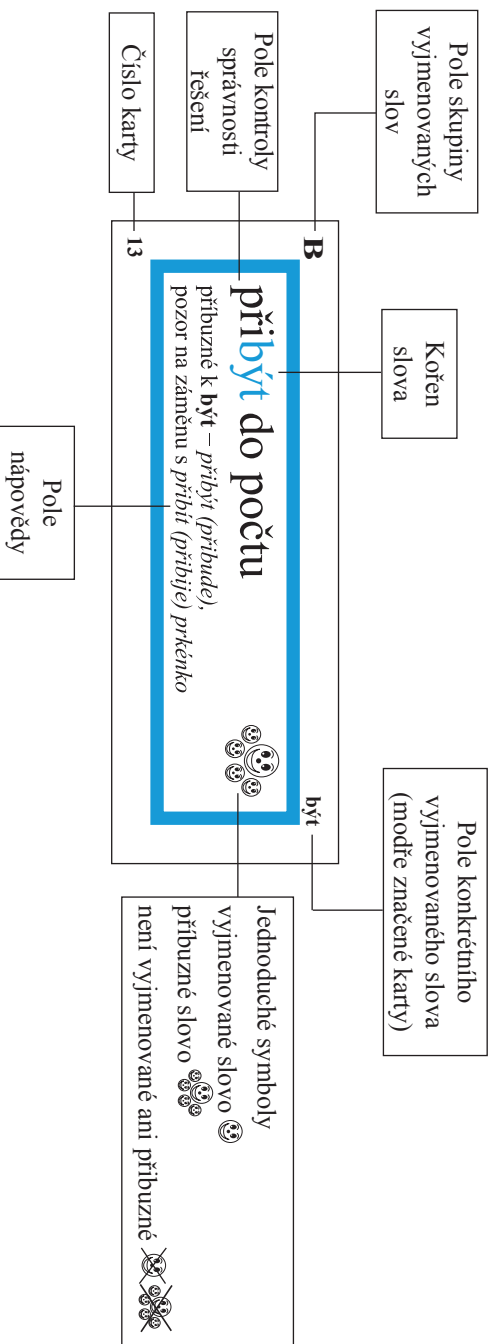
Věříme, že při práci s pomůckami **DiPo**[®] oceníte jejich praktičnost i kvalitu provedení.

Vaše zkušenosti a nápady jsou pro nás velice důležité. Rádi uvítáme jakékoliv zkušenosti z práce s naší pomůckou a další nápady na její využití. Zaslát nám je můžete na e-mailovou adresu oldipo@oldipo.cz.

Kolektiv firmy OLDiPo, spol. s r.o. a autor Mgr. Jirí Zibura Vám přeje hodně úspěchů při práci s DiPo[®].

Bližší informace na www.oldipo.cz.

DETAILNÍ POPIS RUBOVÉ STRANY KARTY

OldiPo[®], spol. s r.o., tř. Svobody 20, 779 00 Olomouc
IČ: 29453241, DIČ: CZ29453241
telefon: 585 204 055, mobil: 777 213 535
e-mail: oldipo@oldipo.cz, web: www.oldipo.cz